

NGHIÊN CỨU ĐẶC ĐIỂM KIẾN TRÚC VÀ KHÔNG GIAN NỘI THẤT NHÀ CỔ TRUYỀN THỐNG ĐỒNG BẰNG BẮC BỘ VIỆT NAM

Nguyễn Thị Vĩnh Khánh

TS. Trường Đại học Lâm nghiệp

TÓM TẮT

Nhà cổ truyền thống Đồng bằng Bắc bộ Việt Nam là những công trình kiến trúc có tuổi thọ lâu đời, mang đậm truyền thống văn hóa và bản sắc dân tộc của người Việt. Bài báo này nghiên cứu những đặc điểm không gian kiến trúc chung và bố cục tổng thể nhà cổ truyền thống Đồng bằng Bắc bộ, đặc điểm kết cấu kiến trúc nhà cổ truyền thống Đồng bằng Bắc bộ, đặc điểm hoa văn trang trí nhà cổ truyền thống Đồng bằng Bắc bộ, tổ chức không gian nội thất và sản phẩm nội thất cổ. Kết quả nghiên cứu chỉ ra nhà truyền thống Đồng bằng Bắc bộ thường làm 1 tầng, số gian là số lẻ 3, 5, 7... Sự phân cách gian qua các hàng cột theo chiều ngang, phân cách buồng thông qua bức tường gạch hoặc vách gỗ. Hệ thống kết cấu chủ yếu dựa trên khung cột, vì kèo và các loại xà, tất cả chi tiết đều có quy định thống nhất về kích thước, tương quan về tỷ lệ tạo nên yếu tố đặc sắc của kiến trúc Việt Nam. Liên kết, giữa các chi tiết gỗ của khung nhà được liên kết chắc chắn với nhau qua liên kết mộng mọ và chốt, không sử dụng liên kết đinh, keo. Trang trí thẩm mỹ trong ngôi nhà cổ luôn đề cao tính chân thực, sự giản dị.

Từ khóa: *Đồng bằng Bắc bộ, kiến trúc, nội thất, nhà cổ, truyền thống.*

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Nhà cổ truyền thống Đồng bằng Bắc bộ Việt Nam là những công trình kiến trúc có tuổi thọ lâu đời, mang đậm truyền thống văn hóa và bản sắc dân tộc của người Việt. Đó là nơi cư trú của bao thế hệ gia đình người Việt, được tạo dựng trên quan điểm cái đẹp trong sự tự nhiên. Về cấu trúc, ngôi nhà cổ truyền thống Việt Nam được dựng trên một sơ đồ không gian mạch lạc và được tính toán hợp lý từ mọi phương diện. Hệ thống kết cấu chủ yếu dựa trên khung cột, vì kèo và các loại xà, tất cả chi tiết đều có quy định thống nhất về kích thước, tương quan về tỷ lệ tạo nên yếu tố đặc sắc của kiến trúc Việt nam. Trang trí thẩm mỹ trong ngôi nhà cổ luôn đề cao tính chân thực, sự giản dị. Yếu tố thẩm mỹ, tính triết lý của văn hóa Việt nam thể hiện qua từng kết cấu kiến trúc, bố trí không gian nội thất, các hoành phi, câu đối, bao lam, đại tự chứa đựng chiều sâu văn hóa. Trải qua một giai đoạn lịch sử, nhà cổ truyền thống Việt nam vẫn lưu giữ vẻ đẹp của đặc điểm kiến trúc và văn hóa đó, điều đó đã tạo nên phong cách nhà truyền thống Việt Nam. Tuy nhiên, những ngôi nhà cổ hiện nay đang

có nguy cơ bị suy giảm cả chất lượng và số lượng do ảnh hưởng của thời gian, khí hậu tự nhiên cũng như do chính tác động của con người, vì vậy rất cần có những nghiên cứu để duy trì bảo tồn giá trị của ngôi nhà cổ truyền thống Việt Nam.

II. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Bài báo đã sử dụng một số phương pháp nghiên cứu sau:

Phương pháp khảo sát thực tế: Tiến hành nghiên cứu trên ngôi nhà dân có tuổi đời trên 100 năm tuổi đang được duy trì bảo vệ ở vùng làng quê Đồng bằng Bắc bộ ở một số tỉnh như Hà Nội, Hà Nam, Nam Định, Thanh Hóa, Bắc Ninh. Nội dung tập trung tìm hiểu địa chỉ nhà cổ, quan sát thực trạng ngôi nhà về kiến trúc, bố cục không gian trong ngôi nhà, kết cấu, hoa văn, thiết kế nội thất, sản phẩm nội thất, đo đạc đánh giá tỷ lệ kích thước nhà và các chi tiết khung chính nhà. Qua thu thập đã khảo sát hơn 20 ngôi nhà cổ truyền thống Đồng bằng Bắc bộ.

Phương pháp PRA có sự tham gia của người dân: Thiết lập câu hỏi phỏng vấn chủ nhân của ngôi nhà về tuổi thọ, sự thay đổi

trùng tu sửa chữa ngôi nhà, những biến cố tác động đến ngôi nhà cùng với những sản phẩm nội thất cổ.

Phương pháp kế thừa, kế thừa những nghiên cứu của chuyên gia nghiên cứu kiến trúc về kiến trúc cổ Việt nam, những tài liệu nghiên cứu của các tổ chức tôn tạo bảo tồn kiến trúc cổ như tổ chức UNESCO, JAICA của Nhật bản, hội kiến trúc sư Việt Nam. Từ những nghiên cứu đó tổng hợp phân tích đưa ra được những đặc điểm cơ bản nhất của nhà cổ truyền thống Đồng bằng Bắc bộ.

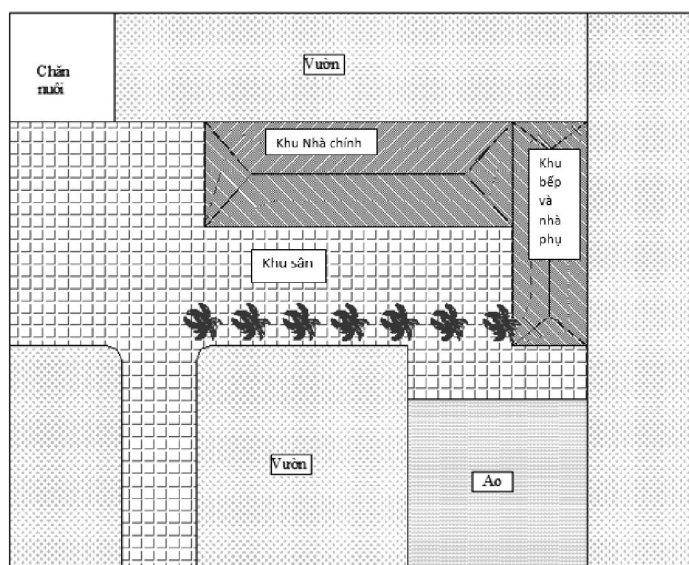
III. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN

3.1. Đặc điểm không gian kiến trúc chung và bố cục tổng thể nhà cổ truyền thống Đồng bằng Bắc bộ

Qua nghiên cứu chúng tôi thấy rằng đặc điểm không gian kiến trúc của ngôi nhà truyền

thống Đồng bằng Bắc bộ có đặc điểm chung là nhà nằm trong làng, vào làng trước tiên đi qua cổng làng, qua hệ thống đường ngõ, vào nhà. Theo văn hóa Việt nam, cổng làng là mảnh hồn làng, là gốc của làng. Mỗi làng đều có một cổng, biểu trưng cho sự uy nghi, nền nếp của riêng từng làng. Qua cổng làng là hệ thống đường ngang ngõ tắt như xương cá. Từ các nhà dân mở cổng là gặp ngõ, qua ngõ là đường làng. Xung quanh làng thường được bao bọc bởi những lũy tre xanh.

Khuôn viên ngôi nhà cổ truyền thống Đồng bằng Bắc bộ thường qua cổng đến vườn cây, vào đến sân rồi mới đến nhà chính, nhà phụ, nhà bếp, khu vệ sinh, chuồng nuôi gia súc, trâu bò. Quy hoạch thường có vườn sau ao trước, hàng rào cây bao quanh. Quy hoạch ngôi nhà cổ truyền thống Việt nam được minh họa như hình 1.

Hình 1. Mặt bằng phổ biến khuôn viên ngôi nhà cổ Đồng bằng Bắc bộ

ở góc độ khoa học cho thấy, quá trình xây dựng nhà ở nông thôn vùng đồng bằng Bắc bộ xưa là sự tích lũy vốn sống ngàn đời của người nông dân, người dân thấy được sự thuận lợi và khắc nghiệt của thiên nhiên do vậy nhà cửa của họ khi xây dựng phải phù hợp với môi trường thiên nhiên, nương nhờ vào thiên nhiên tạo nên một hệ sinh thái bền vững. Việc bố trí khu vực

nhà ở, bếp và công trình phụ với khu vực vườn ao đã thể hiện rất rõ điều này.

Về bố cục tổng thể ngôi nhà cổ truyền thống Đồng Bằng Bắc Bộ, nhà có sự liên hoàn không gian vườn, sân, và các công trình phụ. Nhà chính tách riêng không kèm bếp và công trình phụ. Phía trước là khoảng không gian sân, từ sân bước lên hiên nhà qua các bậc thềm, số bậc

Công nghiệp rừng

thường là lẻ 3 hoặc 5. Qua nghiên cứu cho thấy việc lấy con số lẻ phản ánh rất rõ tư tưởng của người dân xưa mong muốn cuộc sống hài hòa

Qua nghiên cứu cho thấy, nhà cổ truyền thống Đồng bằng Bắc bộ thường là 1 tầng, số gian là số lẻ 3, 5, 7 Sự phân cách các gian